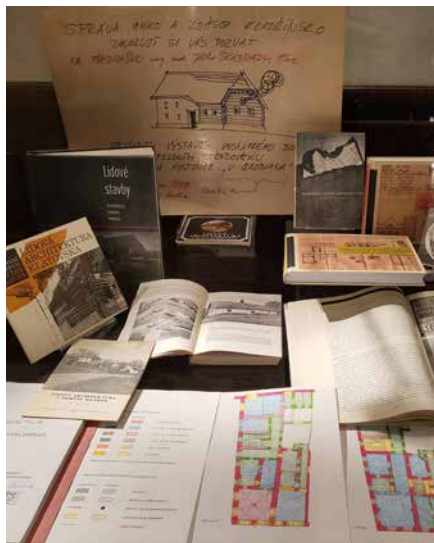

Výstava Historická architektura nejen lidová

Městské muzeum v Ústí nad Orlicí, od 26. února do 17. května 2026

Podtitul výstavy plně osvětluje její ideu: byla uspořádaná k životnímu jubileu architekta a stavebního historika prof. Ing. arch. Jiřího Škabrady, CSc. (* 20. 2. 1946); navíc připomíná i nedožitě 90. narozeniny prof. Ing. arch. Svatopluka Voděry, CSc. (16. 2. 1936 – 24. 1. 2001), Škabradova učitele a pak blízkého spolupracovníka. Instalace se realizovala ve výstavních prostorách secesní Hernychovy vily, sídle orlickoústeckého muzea; jejím pořadatelem se stala ve spolupráci s muzeem Společnost pro obnovu vesnice a malého města, z. s. (SOVAMM). Autorství náleží Ing. arch. Zuzaně Syrové Anýžové a Ing. arch. Jiřímu Syrovému spolu s dalšími členy spolku. Fotografie, plány a hmotné artefakty pocházejí z vlastnictví jubilanta a Ing. arch. Věry Kučové, dcery Svatopluka Voděry. Vlastní instalaci výstavy zajistilo orlickoústecké muzeum.

Vernisáž proběhla ve vstupní hale muzea. Moderování se ujal ředitel Městského muzea v Ústí n. O. PhDr. Radim Urbánek. Rekapituloval záměry pořadatelů výstavy, její koncepci a průběh realizace. Opravdu jen pár slovy přítomné pozdravil jubilant. S delšími projevy vystoupili zástupci Pardubické univerzity, kde Jiří Škabrada po odchodu z Prahy téměř dvě

Z instalace výstavy „Historická architektura nejen lidová“ v Ústí nad Orlicí. Foto M. Válka, 2026.

desetiletí působil. Prezentovali publikaci *Od sklepa až po krov. Sborník k počtě Jiřího Škabrady (2025)*, kterou kolegové, přátelé a žáci Jiřího Škabrady sestavili sice k minulému jubileu, ale vydat se ji podařilo až k jubileu letošnímu. Neotřelé bylo „pokřtění“ díla, ne vínem nebo slivovicí, ale krupicí vlastnoručně semletou Radimem Urbánkem ve vodním mlýně na Veselém Kopci v Muzeu v přírodě Vysočina, kde tyto aktivity provádí v rámci „musea viva“. Kromě českých kolegů a přátel byli přítomni i zástupci ze Slovenska, takže akce měla „mezinárodní“ dosah.

Vernisáž výstavy neprobíhala jen v oficiálním duchu, určité oživení přinesla hymna SOVAMMu, kterou jubilantovi zapěli přítomní členové spolku,

a jak jinak, tematicky se vázala ke stavitelské problematice: na text zlidovělé básně českého klasika Josefa V. Sládka „Sedlák Jíra“ měla nápěv převzatý z dalšího klasického národního opusu „Čechy krásné, Čechy mé“. Ve stejném duchu se nesl i promítnutý loutkový film *O komínku zedníky laškovně nakřivo postaveném aneb Soubor pantátův se zedníky*. Předlohou mu byla barokní zpěvohra Karla Jana Loose (1768). Vyrobil Krátký film Praha (1968) v režii Pavla Procházky. Jak říká název, humorou formou prezentoval stavitelské „umění“ dvou zednických „neumětelů“ při stavbě komína.

K vlastní výstavě a její koncepci promluvila Zuzana Syrová Anýžová. Poděkovala všem, kteří se podíleli na její realizaci, a zájemce provedla instalací. Ta v chronologické sledu dokumentovala projekční práci Jiřího Škabradý i výsledky jeho badatelských aktivit, které po absolvování pražského ČVUT (1969) souvisely s jeho krátkým zaměstnáním v pražském Archeologickém ústavu ČSAV, a naopak delším, více jak desetiletým působením ve Státním ústavu pro rekonstrukci památkových měst a objektů (SURPMO), v ateliéru lidové architektury (1974–1986). Následně se v Státním ústavu památkové péče a ochrany přírody podílel na přípravě vyhlášení vesnických památkových rezervací a zón.

Po roce 1989 se datuje pedagogická dráha Jiřího Škabradý spojená s pražskou Fakultou architektury ČVUT, kde založil výuku kurzů *Lidová architektura a Historické konstrukce*.

Delší působení (2003–2020) ho váže k Filozofické fakultě Pardubické univerzity, ke katedře historických věd, od roku 2008 také k Fakultě restaurování, pracovišti zaměřenému na stavební historii a rekonstrukci památek. Bylo situováno do Litomyšle, východočeského města s bohatou kulturní a architektonickou minulostí. Vedle toho se jubilant podílel na organizování konferencí *Dějiny staveb* v Nečtinech (sekce lidové stavby), byl zakládajícím člen SOVAMMu (1991) a Sdružení pro stavebně historický průzkum (2001).

Neobyčejně bohatá je publikační produkce Jiřího Škabradý. Patřil k čelným představitelům výzkumu pozdně středověkých a raně novověkých vesnických staveb, který podnítil seminář v Poličce (1991) a jehož výsledky najdeme ve sborníku *Vesnický dům v 16. a 17. století*. Východní Čechy, Poličsko a Litomyšlsko spolu s přilehlou částí moravského Svitavska představují region, kde byla řada těchto staveb dokumentována a přispěla zásadním způsobem k osvětlení vývoje vesnického domu v tomto časovém úseku. Výsledky dlouhodobého výzkumu sumarizuje kolektivní dílo *Nejstarší venkovské domy ve východních Čechách* (2018), na kterém se Jiří Škabrada nemalou mírou podílel.

Jubilant se ale věnoval i dalším regionům českých zemí a mladším časovým periodám ve vývoji vesnického domu. Prostudoval k tématu pramennou základnu jako byly indikační skici stabilního katastru, které osvětlují stavební

situaci na vesnici cca v první polovině 19. století, kdy docházelo k nahrazování roubených domů stavbami z nespalných materiálů a kdy už platila určitá stavební legislativa. Skici zároveň zachycují situaci před industrializací českých zemí. Výsledkem je *Nástin vývoje vesnických půdorysů a plužin v Čechách. K výpovědní schopnosti map stabilního katastru* (2022), za který obdržel cenu České národopisné společnosti. Další dílo *Chalupy v Čechách na historických stavebních plánech* (2014, 2016) vydal ve dvou svazcích spolu s historikem Martinem Eblem. Obě publikace osvětlily jejich pramennou hodnotu. Pozornost věnoval i otopnému zařízení, které hrálo důležitou roli ve stavením vývoji vesnického domu. Dílčí práce směřovaly k monografickému zpracování tématu, kterým jsou Škabradovy *Lidové stavby. Architektura českého venkova* (1999) zahrnující vedle analýzy historického vývoje vesnického domu i doporučení současným projektantům, jak formovat novou výstavbu, aby vycházela ze stavebních tradic domu v českých zemích.

To je jen stručný výčet knižních titulů, které byly na výstavě připomenuty a fyzicky doloženy. Patřily k nim i výstupy dokumentující Škabradův zájem o slohovou architekturu nebo jeho „milované“ krovy a klenby či studijní materiály pro adepty architektonického „fochu“. Podrobnou bibliografii jubilanta najdeme ve zmíněné „festschriftu“ spolu s biografickými údaji. Na výstavě byly na panelech prezentovány ukázky jeho plánové

a fotografické dokumentace z mnoha řešených projektů v různých koutech českých zemí, které použil také v publikačních výstupech. Nemohlo chybět ani rýsovací prkno, snad z nostalgie po časech minulých.

Několik panelů na výstavě osvětlovalo i dílo dalšího oslavence, Svatopluka Voděry, staršího kolegy a blízkého spolupracovníka Jiřího Škabrady. Svatopluk Voděra na Fakultě architektury a pozemního stavitelství ČVUT navázal na dílo prof. Oldřicha Dostála a věnoval se pedagogické a organizační práci. Po roce 1989 byl i děkanem Fakulty architektury, působil také jako prorektor ČVUT. Spolu s Jiřím Škabradou vydali dnes už klasické dílo *Vesnické stavby a jejich úprava* (1975), které pomohlo díky rozvoji chalupářství zachránit mnohé hodnotné lidové stavby. Společným dílem je také kniha *Jihočeská lidová architektura* (1986), jejíž druhou rozšířenou verzi vydal Jiří Škabrada s kolektivem jako *Lidovou architekturu v jižních Čechách* (2021).

Výstava *Historická architektura nejen lidová* v ústeckoorlickém Městském muzeu byla nejen holdem dvěma významným českým architektům, ale ukázala také hmatatelné výsledky výzkumu vesnického domu v České republice v uplynulém půlstoletí, jež byl provázen někdy bohužel marnými snahami o záchranu této části našeho kulturního dědictví.

Miroslav Válka

Ústav evropské etnologie FF MU